

Darkness's Dawn

פרשת מקץ תשפ"ד

/GENESIS

41 / 1-10

PARASHAS MIKEITZ

It happened at the end of two years to the day: Pharaoh was dreaming that behold! — he was standing over the River, when behold! out of the River there emerged seven cows, of beautiful appearance and robust flesh, and they were grazing in the marshland. Then behold! — seven other cows emerged after them out of the River — of ugly appearance and gaunt flesh; and they stood next to the cows on the bank of the River. The cows of ugly appearance and

3 BEREISHIS MIDRASH-RABBAH MIKEITZ

Chapter 89

§1 IT HAPPENED AT THE END OF TWO YEARS TO THE DAY: PHARAOH WAS DREAMING.

The Midrash cites a passage from Job that it will soon relate to our verse:

[God] sets a limit to the darkness, and He investigates the end of everything: the source of gloom and the shadow of death (Job 28:3);

— this verse teaches that [God] fixed an amount of time for the world, for how many years it would exist amidst the darkness of the evil inclination.

— And what is the reason that [God] sets a limit to the darkness?

— Because as long as the evil inclination exists in the world, there is gloom and the shadow of death in the world, as it is written at the end of the cited verse regarding darkness: the

source of gloom and the shadow of death; and once the evil inclination will be uprooted from the world, there will be no gloom and the shadow of death in the world.

The Midrash now relates the passage from Job to our verses, regarding Joseph:

Alternatively, the cited verse may be interpreted as follows: [God] sets a limit to the darkness — [God] fixed an amount of time for Joseph, for how many years he would exist in darkness in the prison, and once that limit arrived, Pharaoh dreamed a dream, setting in motion Joseph's release.

2

Arts and - Chumak

9-13. The Chamberlain of the Cupbearers "remembers" Joseph. Seeing Pharaoh's anguished state, the chamberlain realized that he would be putting himself in great danger by withholding his knowledge of someone who could interpret Pharaoh's dream correctly. In addition, Pharaoh seemed to be so upset that he might die — and the chamberlain feared that if a new king took the throne, he might make wholesale changes in his retinue, thus possibly costing the cupbearer his position. Under the circumstance, the Chamberlain of the Cupbearers decided that his own self-interest dictated that he remember Joseph and tell Pharaoh about him (Midrash). Obsequiously, the cupbearer began his declaration by making a point of his great devotion to the king: "Even though I will have to recall my sins to make this revelation, I will do it for the sake of your majesty — to tell you of my personal knowledge of an interpreter" (Radak; Ibn Ezra).

4 אור פני חיים | מקץ — ר' חיים הכהן

ההסתרה מהקב"ה הוא רק כשהיציאה שולט עלינו

ביאור דברי המדרש, שהחושך האופל וההסתרה מהקב"ה הן בכללות ישראל והן בפרטות ישראל נובעים מכך שהיצר הרע שולט עלינו, כמו שידוע שבכל פעולה של מעשה רע אנו יוצרים מעין מסך וערפל בינינו להקב"ה, ואיננו יכולים לזכות לאור של הקדוש ברוך הוא, אבל כשהאדם חוזר בתשובה או שאדם צדיק מיסודו, אין לו את ההסתרה הזאת, ואדרבא יש לו קשר ישיר עם בורא עולם והוא מקבל את האורות בלי שום הפרעה, ולכן אין לו בעיות לא של פרנסה ולא של מחלה, והעצה ליהודי השרוי בחשכות, שיעקור את יצרו הרע ויעמוד בנסיגות ויתחפך מצבו יוקץ שם לחושך!

ועל דרך זה הוא להיפך, שכאשר האור מאיר ליהודי אין יצר הרע שולט עליו, שרק בזמן החשכות שולט היצר הרע, כמו שמרמז בפסוק "תשת חושך ויהי לילה בו תרמש כל חיתו יער" (תהלים קד, כ), היינו, שבעת שהקדוש ברוך הוא שם את החושך מתעוררים כוחות הסטי"א והיצרים האפלים, אבל כש"תזרח השמש" (שם כב), כאשר מאיר האור ליהודי, "יאספנו", אין יצר הרע, כי רואה האדם את האפסיות שבכל עניני העולם הזה. וזה כונת המדרש להורות לנו שזו אכן מטרת היצר הרע, להחשיך עיני היהודי לבל יראה אור באורו יתברך, וכמו שאמרו צדיקים על הפסוק בתהילים "עינים להם ולא יראו" (קטו, ה), שכאשר משתמשים עם "העינים להם", היינו, להנאת עצמם תאות עולם הזה, יוצרים מסך ומבדיל "ולא יראו", את אור האלקות, וכן אם "אזניים להם", בשביל הנאת עצמם, "ולא ישמעו" את קול ה', כי אמנם בעת תזרח השמש, כאשר אור לו ליהודי אין יצר הרע, אבל היצר הרע מתגבר לפגום את אבריו של כל אחד מאתנו ואת עינינו להחשיכו לבל יראה את אור האלקות.

כונת היוונים היתה להחשיך את אור האלקות מהיהודי וזה היתה כוונת היוונים שלא רצו להרוג אותנו, אלא רצו להחשיך את עינינו שלא נראה את אור האלקות ממש, וזה מרומז במה שאמרו בגמ' שבת (כא, ב) כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים, משום שידעו שע"י נגיעתם בשמן לא נקבל את אור האלקות הבאה בהדלקה.

שלום

מקץ

5 נתיבות

ואין צלמות בעולם. ומשמעות דברי המדרש שכל עניני חשך ואופל וצלמות מקורם הוא כל זמן שישנו היצירה, שממנו נובע החשך והאפלה, הן בכללות ישראל והן בפרטות ישראל, ויהודי השרוי בחשכות בחי' אופל וצלמות, עצתו ותורפתו ע"י שעוקר היצירה ועומד בנסיגות, שאז מתהפך מצבו וקץ שם לחשך, שכ"ז שיצירה בעולם חושך בעולם. ועל דרך זה הוא גם להיפך שכאשר מאיר האור ליהודי אז אין יצירה, שרק בזמן חשכות שולט היצירה,

6

The Midrash (*Midrash Rabbah* 89:1) explains the use of the word *keitz* as it pertains to Yosef's imprisonment. The Midrash begins with the *pasuk* קָץ יָשָׁם לְחֹשֶׁךְ, *He sets a limit to the darkness (Iyov 28:3)*, and applies it here, saying that Hashem placed an end to how many years of darkness there would be.

While the *yetzer hara* is in the world there is *choshech*, darkness; but once the *yetzer hara* is uprooted, the darkness is no more.

The Midrash is enlightening us to an amazing truth about this world. The darkness that beclouds this world, often blinding us completely, is but a temporary, fleeting effect of *ra* in creation. Once that *ra* is gone, the darkness will be too, since it has no inherent existence. When the *Geulah HaAsidah* takes place, there will be no need to create a new light with which to illuminate the world; the world will simply return to its original perfect state.

That is the meaning of *keitz*, end, when speaking of *galus*: Once the end comes, the *Geulah* takes place by default. The paradigm for this truth is that when the time came for Yosef to leave prison, the darkness lost its influence and he was released.

Enduring suffering and tragedy in our own *galus*, we might feel disillusionment and despair. When will it all end? We must remember that this is not "the real world" — it is temporary darkness, and will be completely forgotten when we reach the goal of *galus*: purification. At that time, like Yosef, we will instantly and effortlessly

revert to our original intrinsic state of freedom and exalted station.

Ascending the Path R. Yakov Hillel

What is more, one who walks through his world without contemplating whether his way of life is good or bad, behold he is like a blind man who walks along the river's edge, which is undoubtedly dangerous in the extreme; and its evil, its potential for harm, is more likely to occur than its salvation. One who drifts through life without weighing his actions is in great danger at all times; he is much more likely to harm himself than to protect himself.

The Ramhal is telling us that physical blindness and mental blindness are essentially one and the

And this is what is written in the verse (*Mishle* 4:19), "The way of the wicked is like darkness; they do not know upon what they stumble." The wicked live in darkness, not even knowing what felled them. And it says further in *Mishle* (22:3), "And the clever one sees evil and hides, and fools go ahead and are punished." The intelligent person looks ahead, sees the evil down the road, and takes steps

בכולהו עלמין בר מינה, - ואין שלטון אחר בכל העולמות חוץ מן השבת. - והרי מבואר בזה ענין מלכותה של שבת, [וכדאיתא בב"ק (ל:): דאר"ח בואו ונצא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת

8 to protect himself. Unencumbered by a tangle of earthly desires, his mind is clear and he can survey the situation, planning and then acting accordingly. But the fool, whose mind is blackened by his passions, is undisturbed by worries or second thoughts. He just marches on fearlessly and goes

ahead, as if the road were smooth and clear. The inevitable outcome is that he is punished, the victim of his own blindness. "The fool becomes angry and is confident" (*Mishle* 14:16): their hearts are perfectly sure, and they fall before they are even aware of the obstacle at all.

This is the first type of mistake caused by spiritual blindness. It makes us oblivious to obstacles, so that we stumble over them with no prior warning. We do not fear potential problems, because we never even knew they existed.

קנא קודש פרשת מקץ 9 בד

5 פורבסקי (17)

אופל וצלמות בעולם, ע"כ. והנה מבואר בדברי המדרש שבזמן שיצר הרע שולט בעולם הרי זה מצב של חושך. וביאור הדברים הוא, שדרכו של יצה"ר הוא שהוא מסמא את העינים, ואינו מסית ומדיח כפשוטו, שהרי מי ישמע לו לעשות הרע, אלא שדרכו להטעות ולהונות את הבריות ומתחזה כאוהב וכידיד החפץ רק בטובת הבריות, ומסמא את העינים, והרי ענין זה הוא חושך, והכוונה היא לחושך רוחני. [נ"ע במס"י (פ"ג) מה שהאריך בביאור מאמר חז"ל (ב"מ פג:) תשת חושך ויהי לילה, זה עוה"ז שדומה ללילה].

והנה איתא בחז"ל (קידושין ל:) בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. ולהמבואר דכח היצר היינו כח של חושך

וסמיות עינים, א"כ מה שתורה תבלין לו, היינו מפני שכח התורה היא שמאירה את העינים ודוחה את שלטונו של היצה"ר, ולכן גם שמה (משלי ו כג) "תורה-אור",

10 a ונראה לבאר עוד עפ"י מה דמבואר בכמה דוכתי דכשבאה השבת בטל החושך מן העולם ואורה בא לעולם, וכמשנ"א בזמירות של שבת "מנוחה ושמחה אור ליהודים", והביאור בזה עפ"י דאיתא בזה"ק, ובנוסח ספרד אומרים מאמרים אלו בליל שבת קודם תפלת ערבית, "כגונא וכו", כד עייל שבתא איהי אתיחדת ואיתפרשת מסטרא אחרא", - כשנכנסת השבת היא מתיחדת ומפרישה עצמה מן השטן שהוא סטרא אחרא, - ולהלן "ולית שולטנא אחרא

10-b

strengthen] belief in our God...and this is the purpose of all Creation."³

Nevertheless, Shabbos candles take precedence. What gives them such tremendous significance? True, as Chazal said, Shabbos candles enhance *shalom bayis*, as it's unpleasant to be in the dark and trip over things. And *shalom bayis* is definitely a matter of paramount importance. But Shabbos candles do more than merely spare us from sitting in the dark on Friday night.

As mentioned, the word "Shabbos" comes from the word *shevisah*, meaning "cessation." When Shabbos arrives, everything else turns to nothing and ceases to exist. During the six weekdays, the world follows the natural order of things, but when Shabbos commences, everything stops. The natural order ceases to function, and the only thing that exists is Hashem's glory. Shabbos reveals Hashem's Oneness. On this day we realize that *ein od milvado* — there is nothing besides Him.

This World Is Darkness

Shabbos is the absolute opposite of the weekdays, as we say in Havdalah, "He Who divides between the sacred and the mundane, between light and darkness..." In fact, "light and darkness" aptly describes the difference between this world and the next:

"You make darkness..." (Tehillim 104:20). This is this world, which resembles night.⁴

What is "darkness"? Let's say a man enters the *beis midrash* in the middle of the night to look for a certain Gemara. The electricity is off, there's no moonlight, and it's totally dark. He starts to feel along the walls with his hands, trying to figure out what part of the bookcase he's near, but he can't find the *sefer* he's looking for. Would it be correct to say that when it became dark that evening, all the books simply flew out the window, and now there's nothing there? Surely not. The books are all there, right in front of his eyes, just as they are in the middle of the day. It's just that in the dark he doesn't see what's right there in front of him.

This demonstrates to us that the difference between light and dark is not whether something exists or not. What is there in the light is there in the dark too. The difference has only to do with the person: In the dark he can't see what's there.

This world is "dark," and the next world is "light." The truth is that *Olam HaBa* is here right now, spread out right in

front of us. The whole difference between this world and the next is that in *Olam HaBa*, a person sees the truth, while here in this world, the darkness conceals it.

Olam HaBa is nothing more than a revelation of Hashem's Oneness. The truth is that His Oneness is spread out before our eyes. Hashem's existence, the fact that "His glory fills the world,"⁷ is the most revealed thing there is.

Nonetheless, even though Hashem's existence is so obvious, people are still in the "dark." They don't sense that they're under Hashem's *hashgachah pratis* and that their *parnasah* comes only from Him.

שבת כלה מלכתא. מלכות היא שלטון, וביום השבת שלטונה פרוש על כל העולמות, ודינה כדין מלך, ואין לסיטרא אחרא שליטה ביום השבת, והשבת מתייחדת עם ישראל בן זוגה, ומתפרשת

מהשטן. א"כ מבואר דכשבאה השבת בטל החושך, ואורה באה לעולם, שהרי נסתלק שלטון היצה"ר שהוא שלטון החושך בעולם, וממילא נפקחו העינים לראות נכוחה.

ובאופן מיוחד ישנו ענין האור בשבת, שעיקר ענינה של שבת הוא האור, כמאמר מרן הס"ק מלכו"ב ז"ע, רוא דשבת איה שבת, ר"ז גימ' אור, והיינו שהאור של שבת זה עיקר שבת. שגם אם יקפיד בכל ההלכות והחומרות שבשבת, אך לא יהיה לו שום רגש בש"ק ובחשכה יתהלכו, חסר לן את עיקר השבת. וכמאמר הרה"ק הר"ש מקרלין ז"ע, שיהודי כזה לאחר פטירתו יהיה כספסל בגן עדן שאינו מרגיש מאומה. רוא דשבת והסוד הפנימי שלה הוא האור שבה, שיהודי ירגיש את התענוג של אז תתענג על ה', וכמד"כ אם תשיב משבת גלך וגוי' אז תתענג על ה', שלעומת התענוג הזה כל התענוגים וההנאות שבעולם הם כאין וכאפס. אור האלקות שהוא האור הגנוז מתגלה בשבת, והופעת האור הזה היא האתערותא דלעילא של שבת. וזהו שנאמר בהמשך דברי הוזה"ק לאחר רוא דשבת וכו', וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא כולוהו ערקין ואתערבו מינה, כי מפני האור הגנוז רוא דשבת מסתלקים ובורחים כל כחות הטומאה.

Shabbos Illuminates the Darkness of This World

The light and *kedushah* of Shabbos peaks on Shabbos afternoon at the time of Minchah. Nevertheless, we enter the gates of *kedushas Shabbos* when

we light candles on Friday afternoon.

When Shabbos arrives and we light the candles, we "turn on the lights," so to speak, and suddenly we see everything in

front of us. On Shabbos we don't have to struggle and sacrifice to achieve spirituality. Our common sense simply begins to operate. When a candle is lit, a person sees the reality before his eyes. This changes the whole way he looks at himself and his surroundings. Shabbos is nothing more than a moment of light. It is on that day that we see the truth and realize that going to work is all a façade, nonsensical to the extreme. The Torah reflects this truth, the truth of Shabbos, through the thirty-nine *melachos* that are forbidden on that day.

This reality that is revealed on Shabbos calls for special halachos. For instance, we have a prohibition of "*daber davar*." We may not speak on Shabbos as we do during the week.⁹ It

וכמ"כ הוא ענין נר חנוכה, שעיקר ענינו כאמור להדליק את אור הא', וכדאיתא בבבלי יששכר בשם בעל הרוקח, שבנר חנוכה מתגלה האור הגנוז, וכתב שם שכל דבריו הם בקבלה מפי אליהו הנביא. והוא כמש"כ הרמב"ן (פר' בהעלותך) אהא דאיתא בחז"ל שאמר הקב"ה לאהרן על אור המנורה שלך קיים לעד, דקאי על נר חנוכה שהוא המשך לאור המנורה והוא קיים לעד עד ביאת המשיח, והרי שבחנוכה נמשך מאור המנורה שהיא מהאור הגנוז. וכמו שמחמת אור השבת כל שולטני רוגזין ומארי דדינא כולהו ערקין ואתעברו מינה, כמ"כ מאיר נר חנוכה למטה מעשרה במדרגות הנמוכות מקום שלטון הקליפות והשומא, וכמש"כ במאור עינים שאף כי מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, אך בחנוכה לכל ידח ממנו נדח יורד האור למטה מעשרה, שניצוץ האור מאיר ליהודי בכל מקום שהוא, ומכאן זה מתגבר יהודי על כל כחות הס"א.

But all this is on an ordinary weekday. On Shabbos Kodesh, a person's eyes are opened, and he sees the world the way it really is. He recognizes the true reality, that "the whole earth is full of His glory." And he understands that appropriate behavior does not come to an end at the exit of the *beis midrash*. A *beis midrash* is a *beis Hashem*, and Hashem exists outside too, just as He does inside! When we daven the *Shemoneh Esreh*, we're standing before Hashem. Is it possible that after taking three steps, we part with Hashem and say goodbye?

Shabbos Kodesh reveals to us the reality that the world is the *reshus ha-yachid* of Hashem. It is all His alone, because "there is nothing besides Him." Therefore, the Shabbos candles are placed on the table or in another place higher than ten *tefachim*, beyond the *reshus ha-rabbim*, for this is the position from which they can shed light. Once a week, a Jew "visits" Hashem's *reshus ha-yachid*, so to speak. He sees the truth that Hashem is *yachid b'olamo*, alone in His world. But during the week, a Jew is in the *reshus ha-rabbim*. He's in the dark.

Then comes Chanukah and teaches us that with those same candles — with the same enlightened view of the world that we have on Shabbos — we can illuminate the darkness of the weekdays. We can bring the reality of *ein od milvado* into our daily lives. For in truth, the message of Shabbos is not limited to that day alone. It applies just as well during the week.

The preferred position of the Chanukah candles is below ten *tefachim*, because something below ten *tefachim* is in the domain of this world, the *reshus ha-rabbim*. It is "down-to-earth," so to speak. Thus, the Chanukah candles radiate the light of Shabbos from within the reality of this world, illuminating our lives in a way that even Shabbos cannot. This is because on Shabbos we are in the *reshus ha-yachid* of Hashem, the reality of *Olam Haba*.

Let us do all we can to take the true reality that reveals itself on Shabbos and bring it into the weekdays — to live with the recognition that "there is nothing besides Him."

שכל ימותיו של יוסף צדיקא, היו לו ימים של הארה. בכל צורות החיים שהתגלגלו ועדו עליו, היתה נהורא שריה עמיה. בשנות עבודותו אצל פוטיפרע, כמו בעוד היותו רועה צאן אביו. בבור הנחשים שהוטל אליו בידי אחיו, כמו על כס ממלכת מצרים. יוסף הראה לדעת, שמבט רוחני יכול להקרין ולהגיה, גם חושך אפילה.

כי כשאנו מתבוננים בפרשת תולדות יוסף, אנו מבחינים בקו עז המבריה את תודעתו מן הקצה. אופן הסתכלותו על המאורעות הסוערים שעדו עליה, אופי התייחסותו אליהם, מפתיע:

"ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלקיים לפניכם וגו', וישלחני אלקיים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה. ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים וישמיני לאב לפרעה ואדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים."

אף משהורגל בשררה ויגבר חילו, לא לבד שלא שכח שמשרה זו שעל שכמו, לא מחכמתו באת לו, ולא מיד פרעה, אלא הקב"ה הוא שמינהו לה. אלא ברי לו מעתה עוד, שכל מהלך אותן כ"ב שנה בהן היה פרוש מבית אביו, הייסורין המרובים שעדו עליו, שנאת אחיו, עבודתו, קנאת אדוניתו ומאסרו, כולם כאחד לא מעטי ידו אנוש הם. "לא אתם שלחתם אותי הנה בני האלקים!"

והאחים החושדין אותו, שמחמת כבוד אבא הוא מאריך אף למחות עוונם, ועם פטירתו חששו לעצמם. שב יוסף והעמידן על טעותן:

"ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלקים אני, ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה נסמן פניה כיום הזה להחיות עם רב" - שמה במקומו [של אלקים] אני, בתמייה. אם הייתי רוצה להרע לכם, כלום אני יכול? והלא אתם כולכם חשבתם עלי רעה, והקב"ה חשבה לטובה וריאך אני לבדי יכול להרע לכם".

י' ג'ס'ס'ס' (13)

ה'קץ' האמור במקרא עליו מוסבים דברי חכמים, מתייחס ל'שנתיים ימים' שחלפו משעה שחזיר יוסף עצמו לפני שר המשקים, עד עת בוא דבר ה' שהתירו מאסוריו. ושנתיים אלה זוקא, הוגדרו כאן בפי חכמים כימי 'חושך'. והדיבור הזה מתמיה, שעובר לשנים הללו, כבר קדם יוסף וישב בבית האסורים עשר שנים. ומה נשתנו שנתיים אלו מעשר קודמותיהן, שהחשיכו טפ.

ועלינו לברר תחילה את משמעם הפנימי של המונחים: 'אור' ו'חושך', השנויים בהקשר.

ב. "ה' - אור לר"

עולם הטבע שברא הקב"ה בימי בראשית, כפל פנים לו. החוקיות השגרתית השלטת באורחות עולם, משגה את הדעת, מטעה את העין. כי החושים הגשמיים אינם ערוכים לקלוט אלא שלושה מימדים. עין בשר אינה מבחינה אלא בשש צלעות לקוביה. והתפיסה המוחשית משליטה בתודעה, את התחושה הקיומית השטחית, שאין ממשות אלא זו הניתנת למישוש.

אבל כלי הדעת שנטע הקב"ה באדם, ערוכים לקליטה עמוקה יותר. לכשמתנהג התודעה מן העיסוקים היומיומיים השגרתיים, וההרגשים מרעבון התאוה, בוקעת הכרה עמוקה המארת

כברק, את קיומו של מימד נוסף: את הנקודה האלוקית הפנימית, העטויה חבייה במחשכי החומר. כי לכשירצה אדם, עשוי כל עלה דק להצביע חריפות, על חכמתו המופלאה של הבורא המשוקעת ברבדיו. אפשר לו לחוש בעדו, את המאמר האלוקי החפון בו, עומד על גביו, ואומר לו "אהא". עומד לו אדם בעבי העיר, ואיוושת העלים החרישית, עשויה לחוש לו תפילה לבורא - "אז ירגנו עצי העיר!"

ומשזכה אדם להארה זו, הריה נוכח, שהמציאות החומרית אינה אלא מעטה. מסך עבות, המסתיר את גופה של מציאות.

אדם המתנהל בתוך חיי טבע, ומבחיין רק במעטם החיצון - אותו מעטה שאינו במהותו, אלא כיסוי והסתר - גרוע ממי שענינו סומות. עיניו, עיני הבשר, אמנם מקורות. אבל כל מה שהוא רואה בעין אינו אלא מסך. והוא פועל מכח הראיה השגויה הזו, ואינו נותן דעתו כמה זו מחשיכה את דרכו. אדם זה גרוע מן ההולך בחושך. שהמציא בחושך ומודע לו, אינו מניח לאורות מתעים להנחות את דרכו.

ישנו אור גדול, בהיר מאוד, הבוקע מתוך החושך - "כי אשב בחושך - ה' אור לי" (מיכה ז, ח). מי שהוא בעל-נפש, היודע להשיל את מעטה החושך החיצון, מוצא, כאמור, גם במעבה החושך, התנוצצויות טמירות של קול ה'.

"אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו" (תהלים מ, ה) - זה יוסף". (בר"ד פ"ג, ג)

כך בכל צורות החיים שהתגלגלו ועדו עליו. התקופה היחידה בחייו של יוסף, בה חדר החושך לדלת אמותי, היו השנתיים האחרונות בבית-אסורו. שנים בהן חלה בו פחיתות קומה. תקופה בה חל פחת בכח בטחונו, ומחשכיו של בור הסכו על צחות ראייתו:

"ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו" - מפני שתלה בו יוסף [בטחונן] לזכרו, הוזקק להיות אסור שתי שנים [נספות]". (בראשית מ, כג ור"ט)

שנתיים ימים תלה יוסף בטחונו באדם. ובשעה שחל ביתוק מה, בין הוויתו הפנימית לבין הארת הקב"ה לו - אז שלח חושך ויחשיך. ורק משנתייאר מן האדם, ושב ונתעשת, יחדר חלקה עצמו בקב"ה, שבו ימי ההארה.

ו. בלעדיו

וביינו דלות מגופה של פרשה, את הלקח הנורא שהסיק יוסף מזעזוע המאורע:

"וישלח פרעה וישרא את יוסף ויריצוהו מן הבור וגו' ויבוא אל פרעה. ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ופותר אין אותו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו, ויטן יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה". (בראשית מ, ג-ז)

מעבר חריף, עז, פתאומי, מביא עמיקתא כפשוטו. רוח סערה באת וטלטלתו אחר כלות קיצין, ורוממתו לפסגת הכבוד. כי 'חרטומי מצרים וכל חכמיה' - כך פונה אליו פרעה - לא השכילו לפתור את מסתרי החלום, אבל עליך שמעתי, שנחונת בסגולה שכמותה אין בכל ארץ מצרים.

ובעמדו לפני כס פרעה, ומילתו עשויה לסול לפניו הדרך לטב או למוטב, לא נתבלבלה עליו דעתו. לא התבושש יוסף, ולא זע מבעל תורת "לי יאורי ואני עשיתיני" (יוחאל כ"ט, ג), והכריז באזניו בו ברגע ללא רתת: "בלעדי" - בר מן חכמיה (אווקלוס). "אין החכמה משלי" (ר"ט). "אף על פי שאמרת, 'פותר אין אותי', כאילו אני יהיד בזאת החכמה, אני חושב, שיש בלי ספק, פותר בלעדי" (סמורין) ואם "לא אית גבר דפטר חלמיך" (יונתן) אף אני בכללן, אלא האלקים - אם רצונו בכך - יענה שלום פרעה.

הכי לא היה יוסף רשאי לשמור הדיבורים הללו בלבו. מה לו לשסע את דברי פרעה, לאמנו ולחנכו לידיעת שמו של המסקים ית'. ואם מחובתו להזכיר שמו של הקב"ה על מעשיו, הן יכול היה להזכירו ברמיזה, כמקור להשראת החכמה. הן ידע יוסף שאם יחמיץ את השעה, אם תועם הילתו כפותר חלומות, את נפשו הוא קובע.

אלא שיוסף שנענש באיסורין על שתלה בטחונו בשר המשקים, השכיל ולמד לקחה של נזיפה. מעתה הוא יודע, שלא להשווה את ערוד ממות, ולא דיבורו של מלך מעלה מן שואל. אלו ושכמותן, אינן אלא כלי מלאכתו של הקב"ה.

ודאי ברי היה לו, שהקב"ה מונח לפניו דרך של עליה. שלא בא משנה החלום ברוב ענין אל פרעה, אלא כדי להעלותו מן הבור. אלא שלאחר שפגם תחילה, בהסתמכותו על יושרו של שר המשקים איש הרב, השכיל להבין, שבכך פגם כלי של קודש והפכו כלי חול, כלי של טבע. והלכך כשל. ועתה משחזר עליו הקב"ה, ושכלל את הכלי, בהשנות החלום אל פרעה - אין יוסף

ומכאן הרינו באים לידי הבנה מה טעם לא נמנו על ימי החושך של יוסף, אלא אותן שנתיים ימים אחרונים שבבית האסורים. שנים, שאחריהם "קץ שם לחושך". כי ימיו של יוסף כולו, על כל ארפתקי דעדו עליה, צער, בושט וייסורין, היה הוא עצמו, בתודעתו הפנימית, שרדי תחת ברק נוגהה של הארה. "ויהי ה' את יוסף" גם בתוככי עומקה של עבודתו, ואף במעמקי בור אסוריו. התקופה היחידה בה חדר חושך בית-האסורים לדלת אמותיו של יוסף, היו השנתיים האחרונות. כשחל פחת בכח בטחונו. כשמחשכיו של בור הסכו על צחות ראייתו. שם שלח חושך ויחשיך.

והגדרה מסוימת זו שנתייחדה ליוון - "שהחשיכה עיניהם של ישראל" - טעונה הנחרה. וכה פתרונו. העין הוא האיבר המאיר לאדם דרכו. היא המכוונת במשעולי דרכים, אם להמין או להשמאל, להלך או לסור, להישיר או לדלג. וכשם שעיני הבשר מנתבים את האדם באורחות הגשם - כך עיני הרוח, מיישרים המסילות הרוחניות.

ועצם-הלוח של מלחמת יוונים היה, השאיפה לנתק את החכמה מחיי המעשה. שהיו אומרים, כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל". כאן משורטטת תורף ההשקפה היוונית: הם הסכימו לאמונה באלוקות, והסכימו אפילו לאמונה ב"אלוקי ישראל". אבל רק בתורת חכמה חיצונית המנותקת מחיי המעשה. "לנו" - לרמ"ח וש"ס אברי החומר דיין - אין בו חלק, חלילה. [והרחבנו בכך דברים, במאמר: "חשכה של יוון"].

צורת הייבט הזו, מנוגדת קוטבית ומפקעת את יכולת הראיה הרוחנית. והחושך המאפיל של חיי הטבע, בהכרח פורש את מלוא שלטונו. "החשיכו עיניהם של ישראל!"

וכשגברה כוחה של תורת ישראל על חכמה יוונית, חזר ונתמסד בידם כח הראיה. ומהאי טעמא תיקנו זכר לנס, את מצוות הדלקת הנר, ר"ג של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים [אמה] פסולה. דלא שלטא ביה עינא" (שבת כ"ג, א). נר של חנוכה מביא לפתחנו את הנצחון הפנימי של בית חשמונאי - את ההכרה העמוקה, שתורה יכולה וצריכה להאיר, גם את מחשך חיי המעשה. וסגולת הראיה של נר חנוכה היא, להזריח בנפשותינו בבואה של אותו אור מופלא, המאיר כבאור יום השכת לילה.

Midrash Rabba - Insights

A He Sets a Limit to the Darkness A cursory read of this sidrah forms in our minds an impression of what transpired. Joseph was sentenced to prison indefinitely. It was only due to Pharaoh's dream and his need for an interpreter that Joseph gained an early release. Were it not for Pharaoh's dream, Joseph would have remained in prison. According to Beis HaLevi (on these verses), it is precisely this notion that our Midrash seeks to dispel. And the Midrash gives us a completely different perspective on the events of this passage, one rooted in a careful and precise reading of the words.

It happened "at the end" of two years... The two-year period after the chamberlain of the cupbearer's release was predetermined by God; those two years completed Joseph's sentence. From the outset, he was never destined to be imprisoned longer. This is borne out by the verse in Job cited by the Midrash: He set a limit to the darkness. God had originally restricted Joseph's dark days of imprisonment to a predetermined number of years. When this time was up, Pharaoh had a dream, in order to set in motion the chain of events leading to Joseph's release. This is the meaning of our verse: at the end of two years... Pharaoh was dreaming... The dream was not the cause of his release; on the contrary, the termination of the predestined time of Joseph's sentence was the cause of the dream that brought about his freedom.

This teaching of our Midrash has profound implications for our daily lives. It so often happens that people confuse the cause with the effect. For example: Here is a successful businessman who becomes wealthy. People assume that his business enterprise is the cause of his wealth.

If not for the enterprise he would never have made a fortune. Yet, in fact, the opposite is true. The man was destined to become rich and therefore God provided him with a lucrative enterprise to make that destiny a reality.

The author of Beis HaLevi also penned a small tract on the subject of Bitachon (trust in God) [which is appended to some later editions of the Chumash commentary, and is also excerpted, almost in its entirety, in Haggadah Shel Pesach, Volozhin, s.v. 'ישראל בסור ב']. There the author repeats the above idea and adds a further illuminating example, as follows: Jacob had made for Joseph a fine woolen tunic (above, 37:4). Because of this favoritism, the brothers resented Joseph and subsequently sold him into slavery in Egypt. In the course of events Jacob and his family descended there, too, resulting in the Egyptian exile. Thus, the tunic would seem to be the cause of the exile. Yet this is belied by the fact that the exile was predestined and revealed by God to Abraham at the Covenant Between the Parts (above, 15:13)!

Again, we have here a confusion of cause and effect. In truth, the exile was predestined, and in order to implement it, a chain of events was put into motion beginning with the woolen tunic. Had Jacob not given Joseph the tunic, some other occurrence would have ushered in the exile.

The author of Beis HaLevi concludes that a person should not be concerned regarding the success or failure of any enterprise, because, in any case, it is not the enterprise that yields the results. The results are determined by God and will come to pass one way or the other. This is the powerful lesson of our Midrash.

לעבודך באמת * מקץ

נמצא על פי דברי 'בית הלוי', שלא חלום פרעה היה הסיבה ליציאת יוסף מבית האסורים, אלא ההיפך, רצון ההשגחה העליונה שיוסף יצא מבית האסורים הוא שהיה הסיבה שפרעה יחלום.

וזו גם הסיבה שחלום פרעה היה רק מקץ שנתיים ימים, כי היות שנגזר על יוסף שלא לצאת במשך שנתיים מבית האסורים [כעונש על השתדלות בלתי ראויה אצל שר המשקים להזכירו אצל פרעה], לא היתה סיבה שפרעה

יחלום. ורק "מקץ שנתיים ימים", שתם עונשו והגיע זמנו לצאת לחפשי, מיד: "ופרעה חולם" - כדי לסלול הדרך ליציאת יוסף.

ואת זה משמיע המדרש, שכיון שהגיע קץ לזמן שהיה צריך יוסף לשבת, מיד טובבה העליונה שפרעה יחלום [ולא שהחלום היה הסיבה ליציאתו].

31 ילקוט לקח טוב כ"ו

לביאור דברי המדרש מביא "מבאר העניינים" את הפסוק "עת ללדת ועת למות", ומקשה שהרי, כידוע, כל ספר קהלת מלא דברי חכמה ומוסר, צריך אי"כ להבין מה בא ללמדנו בדברי הפסוק הזה. וכתב שם דנתאר לעצמינו מה עולה בדעת בני זוג אשר במשך שנים רבות לא נפקדו בזרע של קיימא ובמשך כל אותן שנים היו דורשים ברופאים ופונים אל צדיקים בבקשות שיתפללו עבורם. אם יום אחד יבוא צדיק לעיר ויתפלל עליהם ויפקדו בזרע של קיימא, יחשבו בודאי לתומם שאילו היו פוגשים את הצדיק הזה כמה שנים קודם היו נענים כבר אז. ע"ז אומר שלמה כי לא כך הדבר, אלא "עת ללדת" - העת הביאה את הסיבה ולא הסיבה הביאה את העת. כלומר, מחמת שהגיע זמנם להיושע, שלח להם ה' צדיק שיסייע להם ע"י תפילתו. אילו בא הצדיק כמה שנים לפני כן, לא היה פועל מאומה כשם ששאר הצדיקים לא פעלו.

וכן הדבר כאשר רואה אדם אנשים יוצאים ללוות את המת, והוא אינו מכירו, מיד הוא מתעניין לדעת בן כמה שנים היה הנפטר. כאשר שומע שנפטר בזיקנותו חושב בלבו שהזיקנה היתה סיבת מותו. ואם אומרים לו שהלה נפטר בבחורותו שואל מיד מהי סיבת המוות, משום שרוצה לתלות המוות בסיבה. ע"כ אמר שלמה לא כן הוא הדבר, אלא "עת למות", הואיל ובא עת פקודתו למות, הביא לו הקב"ה הסיבה שממנה ימות. אילו לא היתה עתה עת מותו - כל הסיבות וכל החללים לא היו ממיתים אותו.

32 ד ת"מ זקן ב"ג

המציאות נקבעת ע"פ רוחניות

ויהי מקץ שנתיים ימים (בראשית מא, א) ובמדרש (כ"ד פט, א) קץ שם לחושך. זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום, ע"כ. ולכאוי יציאתו מן הבור היתה רק לאחר זמן מזה. אלא משמע כי כשחלם פרעה בזה נסתיים החושך. שהוא כאדם שנחתם לו גור דינו למוות ח"ו נקרא גברא קטילא אף שנראה כחי לכל דבר מ"מ סופו קרוב לבוא ונחתם דינו. כך אצל יוסף שמהלך הדברים להוציאו מן הבור ולהושיבו בגדולה כבר החלו אף שלא היה ניכר עדיין הרי כבר הושם קץ לחושך. כי כל הבריאה פועל סביב לאדם ולא האדם בתוך הבריאה, וא"כ הכל היה הולך לדרך הוצאת יוסף מהבור ממילא הכל שתה תחת רגליו.

והענין שהמציאות נמדדת ע"פ הרוחניות, וכמו בגברא קטילא אף שהולך בבריאות הרי הוא מת. וכן אצל ריש לקיש (ב"מ פד.) שרק קיבל על עצמו עול תורה ומיד תש כוחו. ומוזה ילמד כל אדם לשים מגמתו לדרך האמת המובילה לחיים הנצחיים, ושכל מעשיו ילכו למטרה אחת והיא לזכות בחיים רוחניים נקיים משליטת היצר והחומר, וממילא תכף ומיד יעשה לבן חורין וכל עולמו ג"כ. וילמד תורה מתוך החלטה להיות גברא רבא ואז כבר יקבע דינו להיות בן עליה. ועוד שלימוד כזה הוא ביותר איכות.

פרשה מקץ ר' שאר (853)

פרעה חלום, ע"כ. המדרש מגלה לנו סיבת חלום פרעה, כי בפשטות אנו מפרשים כי סיבת גאולת יוסף הי' חלום פרעה, אבל המדרש מגלה לנו כי סיבת הגאולה הי' כי קץ שם לחושך, שמתחילת מאסר יוסף צבור הי' קץ לחושך הזה, והי' זמן מסוים ומוגבל כמה זמן הי' לריך יוסף לישב צבור, וכשצא הזמן של הקץ אז חלם פרעה חלום, שסיצצ הקצ"ה סיבה של חלום פרעה שעל ידי זה יאל יוסף מהצור.

בענין הזה מצינו בגאולת מזרים דכתיב "ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים וידע אלקים", שפשטות כונת הקרא הוא כי ע"י מה שזעקו והתפללו ע"י יודע אלקים, אבל הרה"ק מאיזבילא ז"ל מפרש כי ע"י ה"יודע אלקים", ע"י מה שנתן לבו עליהם, ע"י צא התעוררות מלמעלה לבני ישראל, ואז "ויזעקו ותעל שועתם", וכן הוא בכל הגאולות, שאף שנראה

כמה פעמים לשון האדם שזה הי' סיבה לגאולה או דבר אחר, אבל הכל הוא מלד החשבון של קץ שם לחושך, שמתחילת הגלות הי' זמן הזה מיועד לגאולה, ורק שהקצ"ה מסבב הסיבות שיגאלו באותו זמן.

וענין זה שייך בחמת לנס חנוכה, שאמרו חז"ל וחושך זו יין שהחשיכו עיניהם של ישראל, והמדרש מרמז לנו כי מתחילת הצריחה הי' זמן מוגבל לחושך זה, ורק לזמן הזה ניתן להחושך להשתלט על העולם, וכל הגבורה של החשמונאים היתה רק ע"י התעוררות מלמעלה, והמעלה של החשמונאים היתה, שהם היו הכלים לקבל את ההשפעה שהרגישו שאז זמן פקידה ושיש הארה מלמעלה, והם היו הכלים לקבל ההארה הזו של קץ שם לחושך, וגם בגלות זו אשר אנו חיים בה היום הי' הרבה זמנים של פקידה, וכמו שמצינו כבר בראשונים שאמרו פירושים שונים לפרש זמן הפקידה במקראות שצספר דיאל על זמנים שונים צימי הגלות אשר כבר עברו, והענין הוא שכל אלו הזמנים היו זמנים של פקידה, והי' בחמת התעוררות מלמעלה באותה שעה לגאולה, רק שלא היו הכלים המוכנים לקבל את ההארה ממרום, ומעלת הדור של החשמונאים הי', שהרגישו את ההתעוררות מלמעלה והולילו אותה מן הכח אל הפועל.

70 ר' שאר (853) מכתב מאליהו 35

אל נחמיץ אפשרות להתעוררות

וכמה גדול חיוב האחיזה בכל אפשרות להתעוררות מצויינת נלמד מיעקב אע"ה. ע"י רש"י ויצא: "כאשר הגיע לחרן אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי! נתן דעתו לחזור, מיד קפצה לו הארץ".

תינוצצק אל ה' על כל מיני ישועות של ה' יתברך לאדם יש בעתה ואחישנה, זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה ובעתה - היינו כשכבר חסר לו הדבר והוא צמא ומשחוקק ונצרך לה [וכן הוא בעתה לענין ביאת משיח כאשר יהיו הכל צמאים לישועתו ולא יהיה שום עצה אחרת לישועת ישראל, ומובן למשכיל כמה מאמרי רז"ל בזה] ואחישנה היינו טרם יקראו שמקדים רפואה למכה¹⁰ וזה שרמו רבא לר' עילש (בבא בתרא קל"ג:) כמה שקרא עליו בעתה אחישנה¹¹, רצה לומר שלא זכה לאחישנה, אבל בעתה - לזה זוכה כל נפש מישאל, אף הלא זכה, שבעתה מומין לו ה' יתברך הישועה, ואם יראה שאין מומין - זה לאות שעדיין אין צריך לה ויכול להיות בלחה.

(צדקת הצדיק אות ג)

תינוצצקו בני ישראל מן העבודה. כך היא מרתו יתברך, בעת שרוצה להושיע או נותן בלב אותו אדם לצעוק לו, וזה טעם (ברכות ל"ד:) אם שגורה תפלתו בפי יודע אני שהוא מקובל - שכאשר היא פועלת אז היא שגורה ושלוחה התפלה לפיו מאת ה' יתברך, ואז ויאנחו מן העבודה ותעל שועתם¹² וגו'.

(צדקת הצדיק אות ר"ז, עיי"ש¹¹)

נתבונן נא יעקב אצ"ה לא ישן על מטתו כל י"ד שנה שלמד בבית המדרש, וכבר היה בן ס"ג שנה, גם הניח מאחוריו מהלך רב מדרומה של א"י עד חרן שהיא רחוק מצפונה; ועכ"ז לא רצה לנח אפי' רגעים מועטים קודם שומו פעמיו לחזור, ומדוע? שהיה ירא שלא ליפול נפילה נוראה ע"י שעזב את ההתעוררות של הר המוריה, מקום שהתפללו בו אבותינו, וכיון שהחליט לחזור אחר כל הטרדה הזאת, נתעלה מיד למדרגת מסירת נפש של בחינת הר המוריה; וכיון שעל ידי ההתעוררות הגדולה לחזור כבר הגיע לענינו הרוחני של הר המוריה, לא היה ביכולת ההגבלות הגשמיות של זמן ומקום להפרידו משם, וממילא קפצה לו הארץ¹.

היוצא לנו מכל זה הוא כמה צריכין לאחוז בכל התעוררות שתודמן לנו. כי מצד אחד הרי זו הודמנות מיוחדת לעלות למדרגה גדולה שאי אפשר לנו לקנות בזמן אחר, ומצד האחר הננו בסכנה לאבד אפילו מדרגתנו הנוכחית אם נתעלם מן ההתעוררות הזאת, והנה איך נציייר התעוררות יותר חזקה מחורבן הכלל שראינו בזמן הזה בעינינו? כמה אנו אחראים ללמוד ממנו ולהתחזק מלימוד זה שלא נפול לבאר שחת, ולא נגבייר עוד יותר את טמטום הלב שבנו.

42 ועל גאולה זו תיקנו לצרך כלל יום בתפלת שמו"ע, זכרנו גואל ישראל, כמו שפרש"י הק' במסכת מגילה (ו:) דזכרה זו נתקנה על גאולה פרטית, שיגאלנו הקב"ה מן הצרות הבאות עלינו תמיד, ולכן מזכרים גואל ישראל בלשון הווה, דקאי על מה שהקב"ה גואל את בני ישראל תמיד בכל יום, ואנו מזכרים על זה זכרה בשם, שלש פעמים ביום, כי אנו מאמינים בצאונה שלימה, כי אף בתוך הסתר הגלות, הקב"ה גואלנו בכל יום מלצרותו, ומתוך

צרה ממציא לנו פדות ורומה, להוציאנו מאפילה לאורה.

בפר"מ צימי החנוכה, העת מסוגלת ביותר לזכות לגאולה פרטית, כי אור של חנוכה מאיר אל חוץ עומק גלותו של אדם, וכמו שכתבו תלמידי צעש"ע הק', כי באור של חנוכה יש מעלותא ימירה מבאור של שבת קודש, כי האור של חנוכה יורד להאיר גם במקום חושך וללמות, במקום אשר אור של שבת אינו מגיע להאיר שם, ועל ימי החנוכה ראוי להמליץ את הכחוד (ישעי ט א) העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, יושבי צלחן ללמות אור נגה עליהם.

43 לבן עתה היא שעת הכושר לכל אדם, לזכות לנחמת קץ שם לחושך, כמרי מאן דאמרי במדרש, קץ לחושך ולגלות פרטית של האדם עצמו, וקץ לחושך ולגלות כללית, וכמוצא בספרי בעל מולדות יעקב יוסף, בשם הצעש"ע הק', כי על ידי הגאולה פרטית נזכה לגאולה כללית, ועל זה אנו מתפללים צעם הדלקת נרות חנוכה (פיוט משו זור) משוף זרוע קדשך יוקרב קץ הישועה, היינו הן קץ ישועה פרטית, והן קץ ישועה כללית, ששניהם נקראו בשם קץ.

ומסיימים בתפלה הקס לנו רועה צבעה, שיש לזה קשר רב לפרשת השבוע, אשר זה אנו קוראים גאולתו הפרטית של אחד משבעת הרועים, יוסף הצדיק, שכמו הוא זכה לגאולה פרטית בעודו בגלות, זכה גם אנו לגאולה כו צימי החנוכה האלה, אבי"ר. (חשמי"ו)

קלד עבודת פרשת מקץ עבודה

ע"ה ע"ה (83)

40 ובוז יבוארו דברי המדרש, ה"ד קץ שם לחושך, חד מאן דאמר סוכר, דפסוק זה קאי דייקא על הגאולה העמית, כאשר יטעל הי"ר הרע מן העולם, כי רק צעם ההיא תהיה קץ לחושך, וקודם לזה, אף כאשר זוכים לגאולה פרטית, לא שייך לקרובה בשם קץ לחושך, שכל זמן שיצר הרע צעולם אופל וללמות צעולם, ואיך מאן דאמר חולק, וסצירא ליה דגם גאולה פרטית שייך לקרות בשם קץ, וזהו שאמר, דצר אחר, ומן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה צבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום, והכחוד אמר על זה ויהי מקץ, הרי שגם גאולה פרטית נקראת בשם קץ.

41 ובריון שאנו קוראין עתה ענין הזה, היאך זכה יוסף להיגאל גאולה פרטית,

העת מסוגלת לכל אדם שיזכה לגאולה כו, להושע בכל ענינים פרטיים שלו, וללכת מכל הקושיים, כל אחד צענינים הנצרכים לו, הן מה שצר לו צעניני הגוף, צבני חיי ומזוני, והן מה שצר לו צעניני הנפש, שמתרפק אל ה' ומורתו, ויושב בחושך וללמות בגלות היצר הרע.

ובבזו ישועתו של יוסף צבה צהיטח הדעת, כי שמים עשרה שנים יש צבור חשוך, ולא ראה שום ניצוץ של ישועה, ופתאום כאשר הגיעה עת ישועתו, סיבב הקב"ה את חלומו של פרעה, שעל ידי זה יאח מצית האסורים ונתעלה לגדולה, כן הדבר בכל אדם, כי אף שסוכלו קושיים רבים זמן ארוך ושנים רבות, ואינו רואה שום ניצוץ של ישועה, חייב להאמין כי ישועתו מצוא צהיטח הדעת, כי לא לעולם יזוה ה', וכאשר מגיע עת ישועתו, יסבב הקב"ה סיבות שונות, אשר על ידם יאח מתוך האפילה, ויזכה לישועה ולרומה צעמא חדא וצרגעא חדא.

חלם פרעה חלום, צ"ב מה כוונת המדרש להגיד לנו צוה כאן, וצמאי פליגי הני תרי מאן דאמרי.

וייש לצאר על דרך זה, כי יוסף הצדיק גלה גלות אחת בתוך גלות אחרת, כי מחלה גלה מצית אביו וממכר למצרים, ושם צורך גלותו נאסר צבית האסורים, והגלות הראשונה מה שירד למצרים, הייתה גלות כללית, כי ירידתו לשם הייתה התחלה לגלות מצרים של כל בני ישראל, ואילו שיצתו צבית האסורים, הייתה גלות פרטית שלו, וכאשר יאח מצית האסורים, נגאל גאולה פרטית.

אבל לגאולה כללית לא זכה עדיין, ואדברה מתוך גאולתו הפרטית של יוסף, שיאח מצית אסורים ועשה מלך, נשחלשה גלות הכללית, שעל ידי זה ירדו יעקב וצניו למצרים.

39 לבן נאמר ויהי מקץ לשון צעם, כי אף שהיה קץ וגאולה פרטית ליוסף, הייתה עת צרה ליעקב, כי עתה התחילה גלות מצרים הכללית.

ועל פי יסוד זה, יזוה מה שאמר הכתוב (הה"ס טו טו) גאלת צורוע עמך בני יעקב יוסף סלה, דצעמ שדהמע"ה מזכיר ענין גאולה, מזכיר שמו של יוסף דייקא, כדי לעורר צוה רחמיו יתברך, כי כשם שיוסף נגאל מצית האסורים בגאולה פרטית, אף כאשר עדיין לא הגיעה העת לגאולה כללית, כן יגאל הקב"ה את כל אחד מישאל מנגלותו וצערו הפרטי, אף כאשר עדיין לא הגיעה העת להגאל בגאולה כללית, ועל דרך שפירש הרה"ק השך שלום מצעלוא וי"ע, צמה שאומרים צליל צב"ק, שחרחמני עוד בגלותי לגאלני, שלא נאמר שחרחמני עוד לגאלני מנגלותי, אלא צבגלותי לגאלני, היינו צעוד אני צבגלותי הכללית, זוכה להיגאל גאולה פרטית.